

HAK ASASI NON MUSLIM DI MALAYSIA MENURUT PERLEMBAGAAN PERSEKUTUAN DAN PRINSIP ISLAM

Khairul Azhar bin Meerangani

Rushdi bin Ramli

Jabatan Fiqh dan Usul, Akademi

Pengajian Islam Universiti Malaya

ABSTRAK

Isu hak asasi manusia sering menjadi pertikaian dalam kalangan pelbagai pihak terutamanya apabila menyentuh perkara sensitif berkaitan dengan kebebasan beragama. Pelbagai persepsi dan pandangan telah dikemukakan dalam mengetengahkan konsep sebenar hak asasi manusia berdasarkan penilaian mereka sendiri. Di Malaysia, pertikaian hangat antara masyarakat muslim dan non muslim adalah sejauh mana kedudukan Islam sebagai agama rasmi dapat melunaskan keperluan hak asasi manusia bagi semua pihak. Oleh itu, kajian ini bertujuan menganalisis dua isu utama yang sering dibangkitkan oleh golongan non muslim iaitu berkaitan kebebasan penyebaran serta penukaran agama selain Islam di Malaysia. Hal ini bagi menentukan dakwaan dan persepsi yang sering ditimbulkan oleh pihak-pihak tertentu berhubung isu ini mempunyai asas dalam aspek perlembagaan dan prinsip-prinsip Islam. Kajian mendapati bahawa peruntukan hak-hak tersebut sememangnya menepati kandungan Perlembagaan Persekutuan dan prinsip Islam namun sering disalah tafsir hasil eksploitasi isu oleh pihak tertentu di samping kelemahan pelaksanaan oleh pihak bertanggungjawab.

Kata kunci: Hak asasi, non muslim, kebebasan beragama, perlembagaan persekutuan.

ABSTRACT

The issue of human rights has always been a dispute among the various parties, especially when touching on sensitive issues related to religious freedom. Various perceptions and opinions have been put forward in highlighting the true concept of human rights based on their own judgment. In Malaysia, a dispute between Muslim and non-Muslim society is about the position of Islam as the official religion could envisage the need for human rights for all. Therefore, this study aimed to analyze two main issues often raised by the non-Muslims that namely the spread of religion and the conversion of religion by non-Muslims in Malaysia. This is to determine the allegations and perceptions that are often caused by certain parties on this issue has its basis in the constitution and the principles of Islam. The study found that the provision of these rights is fulfill to the Constitution and principles of Islam but often misinterpreted added of certain weaknesses in the implementation by the government.

Key words: Human right, non Muslim, religious freedom, Federal Constitution

1. INTRODUCTION

Perbincangan mengenai konsep hak asasi merupakan suatu perbincangan yang sering mendapat perhatian pelbagai pihak. Usaha-usaha untuk menyelaraskan pentakrifan hak asasi sering dilakukan bagi mewujudkan suatu konsep yang bersifat sejagat. Mengikut statistik yang dikeluarkan oleh Jabatan Perangkaan Malaysia pada tahun 2010, hampir 39.7% daripada penduduk Malaysia merupakan mereka yang bukan beragama Islam dengan

penganut Buddha merupakan bilangan teramai yang menyumbang kepada angka tersebut iaitu kira-kira 19.8% diikuti oleh Kristian sebanyak 9.2%, Hindu 6.3% dan bakinya lain-lain agama. Berdasarkan angka tersebut, nyatalah bahawa keberadaan mereka dalam negara ini bukanlah sesuatu yang boleh diambil ringan di mana pendekatan yang berbeza perlu diambil bagi melestarikan keperluan hak tersebut. Walaupun secara umumnya, hak asasi dirujuk sebagai perkara asas dan penting dalam memenuhi keperluan jasmani dan rohani manusia, namun disebabkan setiap manusia itu hidup dalam tradisi dan persekitaran yang berbeza maka ia akan membawa kepada jenis dan tahap keperluan yang berbeza [1].

Maka, isu yang perlu diberi perhatian dalam hal ini adalah berkaitan dengan hak asasi mereka selaras dengan kedudukan mereka sebagai warganegara yang sah. Hal ini kerana timbul dakwaan yang mengatakan bahawa kedudukan Islam sebagai agama rasmi persekutuan dilihat seakan-akan mengehendkan beberapa hak yang sewajarnya dilunaskan terhadap mereka sebagai warganegara Malaysia. Justeru, penelitian terhadap teks Perlembagaan Persekutuan dan perbahasan prinsip kenegaraan Islam perlu dilakukan bagi memastikan sama ada dakwaan mempunyai asas atau hanya dibina berdasarkan persepsi mereka semata-mata. Selain itu, artikel ini juga turut

membincangkan kepentingan dan peranan yang boleh dimainkan oleh pihak pemerintah dan organisasi berkaitan dalam menguruskan pelbagai isu berkaitan hak asasi manusia di Malaysia ini.

2. LITERATURE REVIEW

Perbahasan berkaitan peruntukan dan pelunasan hak asasi golongan non Muslim yang bernaung di bawah pemerintahan Islam sebenarnya berkait rapat dengan kedudukan mereka sebagai warganegara di dalam negara Islam itu sendiri. Beberapa penulisan antaranya oleh al-Qarḍāwī [2], al-Ṭayyār [3] dan Ṣaliḥ Ḥusayn [4] menetapkan bahawa hak utama yang perlu diberikan kepada golongan tersebut adalah kebebasan beragama, pencegahan dari pencerobohan dan jenayah, pemeliharaan maruah dan harta, kebebasan bergerak serta pemilikan kediaman. Namun, mereka juga terikat dengan beberapa tanggungjawab seperti komitmen pembayaran cukai serta pematuhan terhadap undang-undang negara sebagai imbalan daripada hak yang telah diperoleh.

Selain itu, beberapa kajian berkaitan peruntukan hak warganegara menurut Perlembagaan Persekutuan turut dilakukan antaranya oleh Mohamed Azam [5] yang memfokuskan implikasi gejala murtad menurut perspektif perundangan serta Khadijah [6] yang membahaskan elemen toleransi beragama yang sewajarnya

dipraktikkan oleh setiap warganegara di Malaysia. Maka, penelitian terhadap aspek penyebaran oleh non Muslim dan penukaran agama oleh Muslim dilihat perlu dilakukan dengan membandingkan teks peruntukan Perlembagaan Persekutuan dan perbahasan prinsip kenegaraan Islam.

3. RESEARCH METHODOLOGY

Kajian ini menggunakan metodologi dokumentasi dengan merujuk kandungan teks Perlembagaan Persekutuan khususnya Bahagian 2 yang berkaitan kebebasan asasi serta penulisan-penulisan sarjana Muslim bagi mendapatkan data asas berkaitan isu yang dikaji. Di samping itu, sumber sekunder seperti artikel dan tesis turut dirujuk bagi mendapatkan tafsiran dan perbahasan yang terperinci berkaitan isu hak asasi manusia. Data-data yang diperoleh seterusnya dianalisis menggunakan kaedah induktif dan deduktif bagi membolehkan rumusan dan dapatan yang diperoleh dalam kajian ini boleh diaplikasikan dalam konteks dan realiti semasa di Malaysia.

4. DATA ANALYSIS

4.1 Hak Asasi Menurut Perspektif Perlembagaan Malaysia

Di Malaysia, badan yang bertanggungjawab dalam menguruskan hak asasi rakyat Malaysia adalah Suruhanjaya Hak Asasi Manusia (SUHAKAM).

Berdasarkan Seksyen 2 Akta Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia 1999, hak asasi dirujuk sebagai kebebasan asas sebagaimana yang termaktub dalam Bahagian II Perlembagaan Persekutuan. Selain itu, Seksyen 4(4) akta berkenaan juga menegaskan bahawa perhatian berat perlu diberi terhadap UDHR 1948 selagi deklarasi itu tidak bercanggah dengan Perlembagaan Persekutuan. Hal ini bermakna apa jua hak dan kebebasan yang tidak dinyatakan dalam Bahagian II tetapi dibincangkan dalam UDHR perlu dipertimbangkan selagi tiada percanggahan antara kedua-duanya [7]. Berdasarkan akta tersebut, ternyata SUHAKAM sebenarnya mempunyai bidang kuasa yang penting dalam menguruskan persoalan hak asasi di Malaysia.

Jika kita memperhalus kandungan Perlembagaan Persekutuan pula, maka dapat diperhatikan secara jelas peruntukan mengenai kebebasan dan hak asasi warganegara pada Bahagian II perlembagaan tersebut yang diperincikan pula kepada 9 perkara. Setiap perkara tersebut merangkumi dua komponen utama iaitu elemen kebebasan dan elemen kesamarataan yang berhak dimiliki oleh seseorang warganegara secara menyeluruh tanpa diskriminasi membabitkan ras, agama mahupun jantina mereka melainkan perkara 11 dan 12 yang menerangkan mengenai kebebasan beragama. Namun begitu, kita akan mendapati bahawa semua hak yang

diperuntukkan dalam perlembagaan ini tidak bersifat mutlak di mana semua peruntukkan tersebut sebenarnya masih terikat dengan sebarang sekatan undang-undang yang boleh diluluskan oleh parlimen. Walaupun perlembagaan merupakan dokumen tertinggi di Malaysia, namun dapat ditafsirkan bahawa perbahasan mengenai hak asasi tersebut perlu ditafsirkan selaras dengan kehendak parlimen dan tafsiran mahkamah [8]. Peruntukan-peruntukan tersebut dapat dirumuskan seperti berikut:

a) Elemen Kebebasan

Perlembagaan Persekutuan telah memperuntukkan beberapa perkara yang dilihat penting dalam merealisasikan peluasan hak asasi terhadap rakyat Malaysia. Antaranya berkaitan dengan kebebasan diri yang dinyatakan di dalam Perkara 5 iaitu: "Tiada seseorang pun boleh diambil nyawanya atau dilucutkan kebebasan dirinya kecuali menurut undang-undang." Selain itu, penahanan mana-mana individu perlu disertakan dengan layanan yang berhak diterima oleh mereka sebagai tahanan iaitu akses untuk mendapatkan *habeas corpus* [9], pemakluman sebab penangkapan serta perundingan dengan peguam bagi mewakili diri sekiranya dibicarakan [10]. Setiap warganegara juga mempunyai kebebasan untuk bergerak tanpa sebarang sekatan sebagaimana yang dinyatakan di dalam Perkara 9 berikut: "Tiada seorang

warganegara pun boleh dibuang negeri atau ditahan masuk ke dalam persekutuan." Walau bagaimanapun, peruntukan ini juga tidak bersifat mutlak di mana pihak kerajaan boleh menyekat sebarang aktiviti dan pergerakan yang berpotensi mengancam keselamatan dan kedaulatan negara. Di samping itu, peruntukan ini juga tidak terpakai dalam konteks Sabah dan Sarawak yang mempunyai keistimewaan tersendiri dalam mengeluarkan larangan kemasukan mana-mana individu dari semenanjung ke negeri tersebut [10]

Setiap warganegara juga turut diberikan kebebasan untuk bersuara [11], berhimpun secara aman [12], menubuhkan persatuan [13] serta pemilikan harta [14]. Peruntukan-peruntukan yang dinyatakan mempunyai peranan yang penting dalam mencirikan amalan demokrasi yang dijadikan sebagai teras dalam sistem pemerintahan di Malaysia. Walaupun begitu, tumpuan utama perbahasan adalah berkaitan kebebasan beragama kerana ia mewujudkan pertikaian utama dalam kalangan penganut Muslim dan non Muslim di Malaysia. Perkara 3 (1) menetapkan kedudukan Islam sebagai agama rasmi persekutuan namun tidak menafikan hak agama lain untuk diamalkan dengan aman dan damai asalkan tidak mengganggu ketenteraman awam [15]. Selain itu, perkara 11 pula memperuntukkan hak kepada setiap warganegara menganuti dan mengamalkan agamanya serta

mengembangkannya namun tetap tertakluk kepada sekatan dan kawalan undang-undang negeri dan Wilayah Persekutuan sekiranya doktrin atau kepercayaan agama tersebut melibatkan penganut agama Islam [15].

b) Elemen Kesamarataan

Dalam hal ini, setiap warganegara mempunyai hak dan kedudukan yang sama di sisi undang-undang di mana tiada sebarang perbezaan layanan perundangan berdasarkan faktor agama, bangsa, keturunan, jantina dan tempat lahir dibenarkan [16]. Larangan ini turut melibatkan sebarang lantikan jawatan yang dilakukan oleh pihak berkuasa awam atau dalam sektor pentadbiran tertentu. Namun begitu, peruntukan tersebut dikecualikan bagi urusan pelantikan institusi keagamaan tertentu, pemeliharaan hak-hak istimewa bumiputera serta penetapan syarat pemastautinan oleh negeri-negeri tertentu [15]. Di samping itu, setiap individu juga mempunyai perlindungan daripada pembicaraan yang dilakukan secara berulang. Peruntukan ini menjustifikasikan dua tafsiran iaitu seseorang tidak boleh dibicarakan di atas sesuatu pertuduhan yang telah diputuskan tidak menjadi kesalahan semasa ia dilakukan. Selain itu, seseorang juga tidak boleh didakwa dan dibicarakan buat kali kedua atas kesalahan yang sama setelah dibebaskan oleh pihak mahkamah [15]. Namun perlindungan ini boleh dibatalkan dengan perintah daripada

mahkamah yang lebih tinggi untuk melakukan pertuduhan dan pembicaraan semula ke atas individu tersebut [17]. Pelunasan hak ini merupakan kesinambungan daripada unsur keadilan yang sering diperjuangkan di dalam draf-draf prinsip hak asasi sejagat. Hal ini kerana layanan perundangan yang saksama ini merupakan manifestasi kepada kedudukan manusia sebagai makhluk yang bebas dan merdeka.

Peruntukan-peruntukan yang dinyatakan menerusi Bahagian 2 Perlembagaan Persekutuan memperlihatkan bahawa Malaysia juga turut sama terlibat dalam perjuangan memartabatkan prinsip hak asasi kepada setiap warganegaranya. Walaupun peruntukan tersebut dilihat terlalu umum dan kurang menyeluruh, namun ia telah dilengkapkan dengan pewartaan undang-undang persendirian yang diluluskan oleh parlimen dari semasa ke semasa dalam usaha mengemaskinikan serta mengawal selia asas-asas tersebut. Bahkan secara dasarnya tiada wujud percanggahan yang ketara antara prinsip hak asasi yang diperuntukkan oleh Malaysia dengan penetapan deklarasi hak asasi di peringkat global yang membuktikan bahawa pengamalan demokrasi tersebut masih berada dalam ruang lingkup yang munasabah serta diterima secara umum.

4.2 Analisis Hak Asasi Non Muslim di Malaysia

Berdasarkan peruntukan perlembagaan persekutuan, secara dasarnya dilihat tiada perbezaan yang ketara antara penetapan hak asasi buat golongan Muslim dan non Muslim di Malaysia. Hal ini kerana Perkara 8 Fasal 2 sendiri telah menyatakan bahawa perbezaan berdasarkan bangsa, jantina dan agama adalah dilarang. Mereka telah diberikan layanan yang adil sesuai dengan kedudukan mereka sebagai warganegara di Malaysia. Jaminan kebebasan dan perlindungan berkaitan nyawa, undang-undang, agama, pendidikan, bersuara serta bergerak merupakan sebahagian daripada pelaksanaan hak asasi manusia berteraskan prinsip Islam itu sendiri. Namun, bahagian utama yang dilihat membezakan peruntukan antara kedua-dua penganut ini adalah berkaitan kebebasan beragama. Perbezaan ini sering menimbulkan pertikaian antara kedua-dua belah pihak dengan dakwaan bahawa berlaku unsur pilih kasih berhubung pelaksanaan hak tersebut.

Jika ditinjau dari sudut kebebasan beragama di Malaysia pula, kita dapat melihat betapa ruang toleransi yang luas telah disediakan menerusi Perlembagaan Persekutuan dalam merealisasikan tuntutan hak tersebut. Perkara 11 telah memperuntukkan kebebasan kepada setiap warganegara untuk menganut dan mengamalkannya ajaran agama mereka tanpa sebarang sekatan. Bahkan dalam

masa yang sama mereka juga berhak mengembangkan ajaran tersebut dengan syarat perlu mematuhi Fasal 4 yang melarang pengembangan tersebut kepada umat Islam. Setiap kumpulan agama juga diberikan kebebasan untuk menguruskan serta menubuhkan institusi keagamaan mereka sendiri termasuk dalam bidang pendidikan [18] namun kebebasan tersebut diikat dengan komitmen di mana tiada sebarang unsur pemaksaan yang boleh dilakukan kepada mana-mana individu untuk menerima dan mengamalkan upacara ibadat sesuatu agama selain agamanya sendiri [19]. Peruntukan-peruntukan tersebut walaupun dilihat memadai dengan kedudukan mereka sebagai warganegara Malaysia, namun masih wujud sebahagian pihak yang mengemukakan bantahan dan pertikaian terhadap perkara tersebut yang dilihat menyediakan kelas yang berbeza dalam penetapan hak tersebut [20]. Bantahan utama mereka adalah berkaitan pengedaran penyebaran doktrin agama selain Islam serta elemen pengancaman terhadap individu Muslim yang keluar daripada agama Islam (murtad) yang dilihat melanggar prinsip kebebasan asasi sebagaimana diperuntukkan menerusi Perlembagaan Persekutuan [21].

Suatu perkara yang perlu difahami adalah hak kebebasan beragama mempunyai kedudukan yang sama seperti kebebasan asasi yang lain seperti

kebebasan bersuara dan bergerak yang tidak bersifat mutlak di mana pihak pemerintah boleh mewujudkan sebarang sekatan dan penolakan terhadap mana-mana elemen yang dirasakan berpotensi menjejaskan ketenteraman awam [22]. Larangan tersebut dilihat penting sebagai salah satu usaha yang dilakukan bagi menjaga keharmonian dan ketenteraman awam lebih-lebih lagi penduduk Muslim merupakan majoriti terbesar di negara ini [23]. Walaupun sebahagian pihak melihat larangan ini seakan memberikan kelebihan kepada pihak berkuasa Muslim yang boleh menyebarkan ajaran Islam tanpa sebarang sekatan namun ruang sewajarnya juga telah diberikan oleh pihak pemerintah dalam menganjurkan dialog harmoni bagi menjelaskan sebarang kekeliruan dan salah faham berhubung aspek pengamalan agama di Malaysia. Penubuhan sesebuah negara yang didirikan atas ideologi Islam bukan bertujuan memaksa para penduduknya kepada kesatuan agama sebaliknya hanya menjalankan peranan sebagai pemantau dan penghalang unsur-unsur lain yang berpotensi menafikan kebebasan kepercayaan dan pengamalan agama dalam kalangan masyarakat awam. Walau bagaimanapun, kebebasan tersebut tidak bersifat mutlak di mana dalam masa yang sama mereka perlu memastikan tindakan yang dilakukan tidak menimbulkan sebarang provokasi mahupun pencabaran terhadap sensitiviti umat Islam [21]. Menurut

Aziz Bari, keistimewaan yang diberikan kepada agama Islam oleh Perlembagaan Persekutuan ini dilihat sebagai satu usaha bagi mencari keseimbangan antara pengekalan faktor sejarah Malaysia serta pemberian jaminan bahawa tiada penindasan berunsurkan agama dilakukan di Malaysia [24].

Isu penukaran agama juga merupakan antara isu yang cuba dikontroversikan oleh sebahagian pihak yang melihat peruntukan tersebut bercanggah dengan kebebasan asasi di Malaysia. Perbahasan berkaitan pelaksanaan undang-undang murtad ini sebenarnya telah menimbulkan perdebatan dalam kalangan para sarjana Muslim. Sebahagian besar sarjana Muslim kontemporari seperti Salim Awwa', Mahmūd Syaltut, Yūsuf al-Qarḍāwī Ṭaha Jābir dan Hashim Kamali menyatakan bahawa hukuman bagi jenayah murtad sebenarnya tidak diperuntukkan secara khusus menerusi teks al-Qur'an sebaliknya hanya bersandarkan kepada nas hadis yang bertaraf *ahad* sahaja [25]. Maka, sebarang perbezaan pandangan berhubung pelaksanaan hukuman berkaitan jenayah ini perlu diraikan kerana ia dibina di atas nas yang bersifat *ẓannī* [25]. Mereka lebih cenderung membahagikan jenayah murtad ini kepada dua kategori iaitu *apostasy* dan *blasphemy*. *Apostasy* merujuk kepada individu yang keluar daripada Islam secara baik disebabkan faktor tertentu seperti

ketidakyakinan terhadap ajaran Islam tanpa melakukan sebarang serangan berbentuk penghinaan dan penuduhan tidak berasas terhadap agama Islam [25]. Pembalasan di akhirat bagi kesalahan *apostasy* disepakati oleh para ulama namun mereka berbeza pandangan dalam aspek pembalasan di dunia sama ada diperuntukkan dengan hukuman bunuh ataupun tidak. *Blasphemy* pula merujuk kepada individu yang keluar daripada Islam disertakan dengan tindakan menyerang dan menyebarkan tuduhan-tuduhan palsu terhadap ajaran Islam sehingga menimbulkan ketegangan dan kekacauan dalam hubungan antara masyarakat [25]. Bagi kategori seperti ini, para sarjana Muslim bersepakat bahawa sememangnya telah diperuntukkan dengan pembalasan hukuman jenayah Islam kerana turut dikategorikan sebagai suatu bentuk pemberontakan (*al-hirabah*) [25].

Hukuman bagi jenayah murtad ini pada dasarnya tidak mengancam hak kebebasan beragama di Malaysia sebaliknya lebih bertujuan menjaga kehormatan dan kemuliaan agama Islam supaya tidak sewenang-wenangnya diremehkan serta ditinggalkan apabila wujud elemen-elemen tertentu dalam ajaran agama yang dianggap sebagai membebaskan [24]. Hal ini sewajarnya tidak mendatangkan sebarang ketakutan dan perasaan terancam dalam kalangan penganut agama lain kerana sekatan tersebut hanya dihadkan kepada umat

Islam sahaja. Namun begitu, dalam masa yang sama sebarang usaha untuk melaksanakan undang-undang jenayah murtad dalam konteks dan realiti semasa di Malaysia tetap memerlukan kepada penelitian dan kajian yang rapi dalam pelbagai aspek terlebih dahulu supaya tidak mencetuskan polemik yang berpotensi mengganggu gugat ketenteraman awam serta menjejaskan keharmonian dalam hubungan penganut berbeza agama di Malaysia [26]. Satu konsep penting yang perlu dihadamkan oleh setiap pihak adalah pelaksanaan keadilan tidak bermakna penyaluran hak yang sama rata sebaliknya pemberian hak mengikut kesesuaian golongan sasaran meskipun secara tidak saksama [27]. Pemahaman yang salah berhubung asas inilah akhirnya membawa kepada tuntutan, bantahan dan cabaran yang dilakukan oleh pihak tertentu dalam memastikan peruntukan yang adil diberikan mengikut kehendak mereka.

Dalam usaha memastikan hak asasi setiap warganegara Malaysia berjaya dilunaskan dengan sebaiknya, maka pihak kerajaan dan organisasi berkaitan perlu mengambil tindakan yang sewajarnya bagi menghadapi manipulasi dan provokasi pihak tertentu yang berusaha menyebarkan persepsi negatif berhubung isu ini sehingga menggugat ketenteraman awam. Punca utama yang dilihat menjadi asas pertikaian kedua-dua golongan ini bukannya berkaitan peruntukan hak sebaliknya

penyalahgunaan peruntukan yang telah diberikan. Maka, kerjasama setiap pihak sangat diperlukan bagi memastikan situasi ini berjaya diuruskan dengan sebaiknya. Di peringkat bawahan, setiap rakyat sewajarnya menghargai peruntukan sedia ada yang diberikan tanpa mencetuskan sebarang tindakan bertujuan mempertikaikan hak-hak tertentu yang telah disepakati sejak sekian lama kerana peruntukan tersebut telah dibina atas permuafakatan pelbagai pihak bagi menjamin kestabilan dan keharmonian dalam kalangan masyarakat. Di peringkat atasan pula, pihak yang bertanggungjawab dalam merangka dan menjalankan dasar yang berkaitan seharusnya memastikan setiap hak dan peruntukan disalurkan serta diuruskan secara betul dan adil bagi mengelakkan wujudnya sebarang persepsi negatif yang akhirnya hanya akan mengundang bantahan-bantahan yang lebih agresif.

Penubuhan Jawatankuasa Mempromosikan Persefahaman dan Keharmonian Antara Penganut Agama (JKMPKA) pada Februari 2010 [28] oleh pihak kerajaan seharusnya dimanfaatkan dengan sebaiknya dalam usaha meredakan ketegangan yang dilihat semakin memuncak membabitkan penganut agama di Malaysia seterusnya menyediakan penyelesaian terbaik dalam membina semula kerukunan dan keharmonian hidup bermasyarakat. Selain itu, pihak

bertanggungjawab seperti SUHAKAM juga sewajarnya diberikan bidang kuasa yang lebih luas dan bebas oleh kerajaan dalam mengemukakan syor dan bantahan berhubung isu tertentu berkaitan hak asasi manusia bagi memastikan elemen semak dan imbang mampu diwujudkan secara berkesan. Proses penerangan berbentuk dialog dan seminar juga perlu dipergiatkan bagi memastikan setiap rakyat mendapatkan pencerahan yang sebenarnya berhubung isu ini tanpa wujud ruang untuk dieksploitasi oleh pihak yang tidak bertanggungjawab.

5. DISCUSSION

Konsep kebebasan beragama di Malaysia seharusnya tidak dijadikan pertikaian utama dalam kalangan rakyat negara ini kerana tiada sebarang penindasan yang pernah direkodkan berlaku sebaliknya setiap lapisan masyarakat berjaya hidup dalam suasana yang harmoni dan bertolak ansur [6]. Dalam keghairahan pihak tertentu melakukan tuntutan-tuntutan yang dirasakan layak bagi mereka, terdapat tanggungjawab yang lebih utama perlu diambil perhatian iaitu kewajipan setiap warganegara untuk saling menghormati hak dan peruntukan yang diperoleh selama ini serta komitmen yang jitu untuk mengekalkan perpaduan yang telah terbina sejak sekian lama. Sifat toleransi yang diterjemahkan daripada prinsip kelima dalam rukun negara iaitu kesopanan dan

kesusilaan perlu dijadikan asas yang penting dalam konteks hubungan antara penganut agama ini. Perlembagaan Persekutuan diwujudkan hasil perundingan, serta tolak ansur yang berjaya dibentuk antara kaum-kaum utama di Malaysia ketika itu terutamanya kaum Melayu. Maka, persefahaman yang telah terjalin sejak sekian lama ini seharusnya tidak dicemari dengan tuntutan dan pertikaian yang hanya akan mengundang kekacauan dan perasaan tidak puas hati sesama masyarakat Malaysia.

REFERENCES

- [1] Saari Sungib (2011). *Islam Demokrasi dan Hak Asasi Manusia*. Selangor: Kemilau Publika Sdn Bhd.
- [2] Yūsuf al-Qarḍāwī (1992). *Ghayr al-Muslimīn fi al-Mujtama' al-Islāmī*. Kaherah: Maktabah Wahbah.
- [3] 'Alī bin 'Abd al-Rahman al-Ṭayyār (2006). *Ḥuqūq Ghayr al-Muslimīn Fī al-Dawlah al-Islāmiyyah*. Riyadh: Maktabah Mālik Fahd.
- [4] Ṣaliḥ bin Ḥusayn (2008). *Ḥuqūq Ghayr al-Muslimīn Fī Bilād al-Islām*. Riyadh: Maktabah Mālik Fahd.
- [5] Mohamed Azam Mohamed Adil (2003). Hak Tukar Agama dalam Perlembagaan Malaysia: Konflik antara Kebebasan Beragama dan Hukum Islam, *Jurnal Syariah* 11, 23-46.
- [6] Khadijah Mohd Hambali & Mohd Herzali Mohd Haled (2008). Toleransi Beragama dan Amalannya di Malaysia: Rujukan kepada Artikel 11 Perlembagaan Persekutuan Malaysia, *Jurnal Usuluddin* 27 81-92.
- [7] Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (2016, 2 Mac). Akta 597. <http://www.suhakam.org.my/ms/about-suhakam/akta-suhakan/akta-597/>.
- [8] Abdul Aziz Bari (2002). Hak Asasi dalam Perlembagaan Malaysia: Ruang Lingkup dan Permasalahannya, *Jurnal Syariah* 101, 53-70.
- [9] Permohonan perintah mahkamah untuk membebaskan penahanan mana-mana individu yang berada di bawah pengawasan pihak berkuasa secara tidak sah menurut undang-undang. Lihat James Arthur Ballentine (2005). *A Law Dictionary*. New Jersey: The Lawbook Exchange.
- [10] Abdul Aziz Bari (2000). Kebebasan dan Hak-Hak Asasi di Bawah Perlembagaan Persekutuan-Satu Analisis Umum, *Journal of Law and Society* 4, 87-108.
- [11] Perkara 10 Fasal 1(a) menyatakan : "Tiap-tiap warganegara bebas kepada kebebasan bercakap dan bersuara.
- [12] Perkara 10 Fasal 1(b) juga menyatakan : "Semua warganegara berhak untuk berhimpun secara aman dan tanpa bersenjata."

- [13] Perkara 10 Fasal 1 (c) pula menyatakan : “Semua warganegara berhak untuk membentuk persatuan.”
- [14] Peruntukan ini pula dinyatakan dalam Perkara 13 Fasal 1 iaitu : “Tiada seorang pun boleh dilucutkan hartanya kecuali mengikut undang-undang.
- [15] Abdul Aziz Bari (2008). *Perlembagaan Malaysia : Teori dan Praktis*. Shah Alam: Arah Pendidikan Sdn Bhd.
- [16] Ahmad Zaharuddin Sani Ahmad Sabri dan Hazman Hassan (2014). Kebebasan Hak Asasi Manusia di Malaysia, dalam *Demokrasi di Malaysia*, ed. Abdul Rahman Abdul Azizi, Ahmad Zaharuddin Sani Ahmad Sabri dan Muhamed Nor Azman Nordin. Kuala Lumpur: Institut Terjemahan & Buku Malaysia Berhad.
- [17] Perkara 7 Fasal 2 menyatakan: “Seseorang yang telah dibebaskan daripada sesuatu kesalahan atau disabitkan atas sesuatu kesalahan tidak boleh dibicarakan semula kerana kesalahan yang sama...”
- [18] Perkara 11 Fasal 3(a) menyatakan : “Tiap-tiap kumpulan agama berhak menguruskan hal ehwal agamanya sendiri..” dan Perkara 12 Fasal 2 pula menyatakan: “Tiap-tiap kumpulan agama berhak menubuhkan dan menyenggarakan institusi-institusi bagi pendidikan...”
- [19] Perkara 12 Fasal 3 menyatakan: “Tiada seorang pun boleh dikehendaki menerima ajaran sesuatu agama atau mengambil bahagian dalam apa-apa upacara atau upacara sembahyang sesuatu agama selain agamanya sendiri.
- [20] Mohd Roslan Mohd Nor (2011). Religious Tolerance in Malaysia: An Overview, *Middle-East Journal of Scientific Research* 9(1), 23-27.
- [21] Ahmad F. Yousif (2004). Islamic Revivalism in Malaysia: An Islamic Response to Non-Muslim Perspective, *The American Journal of Islamic Social Sciences* 21(4), 30-56.
- [22] Abdullah Saeed dan Hassan Saeed (2004). *Freedom of Religion, Apostasy and Islam*. England: Ashgate Publishing Limited.
- [23] Khadijah Mohd Khambali (2008). Islam Agama Rahmah dan Toleransi Beragama: Realiti dan Cabaran, dalam *Isu dan Cabaran Hubungan antara Agama di Malaysia*, eds. Khadijah Mohd Khambali, Mohamad Kamil Ab. Majid dan Syed Mohammad Hilmi Syed Abdul Rahman. Kuala Lumpur: Jabatan Akidah dan Pemikiran Islam APIUM, 22-23.
- [24] Abdul Aziz Bari (1999). Murtad dalam Konteks Kebebasan Beragama di Malaysia, *Malaysian Journal of Law and Society* 3, 54-70.
- [25] Mohamed Salim el-Awa (1982). *Punishment in Islamic Law : A Comparative Study*. Indianapolis:

- American Trust Publications. Lihat juga Maḥmūd Syaltut (t.t). *al-Islām : ‘Aqīdah wa Syarī’atuhu*. Kuwait: Matabi’ Dār al-Qalam. Lihat juga Yūsuf al-Qarḍāwī (2001). *Jarimah al-Riddah wa ‘Uqūbah al-Murtad fi Dau’ al-Qur’an wa al-Sunah*. Beirut: Muassasah al-Risālah. Lihat juga Ṭaha Jābir ‘Ulwani (2006). *Lā Ikrāha fī al-Dīn*. Herndon: Ma’had al-Ālami li al-Fikr al-Islāmī. Lihat juga Mohammad Hashim Kamali (2000). *Islamic Law in Malaysia: Issues and Developments*, Kuala Lumpur: Ilmiah Publishers.
- [26] Perbincangan berkaitan pelaksanaan undang-undang murtad di Malaysia boleh dilihat lebih lanjut dalam Mohamed Azam Mohamed Adil (2003). Hak Tukar Agama dalam Perlembagaan Malaysia: Konflik Antara Kebebasan Beragama dan Hukum Islam, *Jurnal Syariah* 11(1), 33-38.
- [27] Wan Abdul Halim Othman (1982). Perhubungan Kaum dan Perpaduan Negara di Malaysia, dalam *Masyarakat Malaysia*, ed. Zuraina Majid. Pulau Pinang: Penerbit USM, 43.
- [28] Maklumat lanjutan berkaitan latar belakang penubuhan serta bidang kuasa jawatankuasa ini boleh diakses di Jabatan Perpaduan Negara dan Integrasi Nasional (2016, 15 April). Jawatankuasa Mempromosikan Persefahaman dan Keharmonian Antara Penganut Agama. <http://www.jpnin.gov.my/jkmpka>.